

А. В. Ліпенцев, Р. О. Бельтюков

Національний лісотехнічний університет України, м. Львів, Україна

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФУНКЦІОНУВАННІ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД УКРАЇНИ

Здійснено аналіз місця та ролі держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, що дало змогу охарактеризувати її структурно-функціональне призначення та інституційно-інструментальну роль щодо формування сталого конкурентного середовища регіонів. Охарактеризовано вплив конкурентоспроможності регіональних економічних систем на функціонування національної економіки у воєнний період та загалом національної конкурентоспроможності держави.

Встановлено, що участь держави у стабілізації регіональних економічних систем у воєнний період стосується формування кластерних структур в економічно розвинених регіонах, на які покладається утримання сталості відповідних показників функціонування галузей, промислової та підприємницької активності. Доведено, що у контексті стабілізації регіональних економічних систем у воєнний період на державу покладається роль провайдера стабілізаційних кластерів розвитку регіонів, що стосується збереження функціонального потенціалу їх промислової динаміки, стимулювання галузевої інтеграції між підприємствами, розміщеними в межах певної території.

На підставі аналізу деструктивних факторів, які призвели до уповільнення процесів динамізації соціально-економічного та політичного розвитку та загострення чисельних внутрішніх та зовнішніх ризиків, показано доцільність чіткої структурно-функціональної координації взаємодії держави та регіонів, запровадження гнучких, інноваційно-результативних стратегій, які слугували б сталості регіонального розвитку.

Встановлено, що у воєнний період регіони, володіючи "природними саморегуляторами" свого інституційного розвитку, автономно забезпечують збереження своєї економічної ідентичності, вимагаючи від держави збалансованої та коректної участі щодо економіко-правової допомоги у забезпеченні відповідної рівноваги у взаємодії між регіонами та між регіонами та державою. Узгоджуючи інтереси економічних суб'єктів регіонів, держава створює конкурентне середовище, необхідне для збереження сталості функціонування інститутів ринку у воєнний період, коли ефективність інститутів загалом різко знижується, завдяки тому, що з'являються нові підсистеми та галузі економіки, зокрема і воєнна економіка.

Ключові слова: публічне управління; сталий розвиток; конкурентний потенціал; держава; конкурентне середовище; економічна ідентичність; воєнна економіка; інноваційно-результативні стратегії; стабілізація регіональних економічних систем.

Вступ

Постановка проблеми. Воєнний період, зумовлений збройною агресією Російської Федерації, спровокувавши низку деструктивних факторів, які призвели до уповільнення процесів динамізації соціально-економічного та політичного розвитку та загострення чисельних внутрішніх та зовнішніх ризиків, ставить питання про пошук результативного інструментарію управління регіональними економічними системами. Це вимагає формування чіткої структурно-функціональної координації взаємодії держави та регіонів, запровадження гнучких та передусім інноваційно-результативних стратегій, спрямованих на стабілізацію економічних процесів, що сприяло б підвищенню конкурентоспроможності останніх у частині розширення їх ролі щодо сталості функціонування регіональних систем. Така логіка актуалізує

нову місію держави в управлінні регіональним розвитком та стабілізації регіональних економічних систем, на які покладається забезпечення конкурентного потенціалу регіонів, на основі інституційного об'єднання підприємств регіонів в єдино-структурну мережу, яка слугувала б підвищенню їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Актуальність дослідження. Новітня актуалізація ролі держави у процесах забезпечення сталості регіональних економічних систем у воєнний період ґрунтується на кластерному підході в управлінні регіональним розвитком у різних кризових умовах, які потребують "вибору оптимальних інструментів державної підтримки розвитку кластерів та екосистем, покликаних активізувати участь регіонів у стабілізації економічних процесів та їх конкурентоспроможність, створюючи їм

© Copyright 2026 by the author(s)

Ліпенцев Андрій Вікторович, канд. екон. наук, професор, заслужений працівник освіти України, кафедра публічного управління та адміністрування. Email: lipentsev1@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8960-3059>

Бельтюков Руслан Олегович, здобувач програми доктора філософії, кафедра публічного управління та адміністрування.

Email: Beltukov.Ruslan@nltu.lviv.ua; <https://orcid.org/0009-0006-1447-7506>

Цитування за ДСТУ: Ліпенцев А. В., Бельтюков Р. О. Місце та роль держави у функціонуванні регіональних економічних систем у воєнний період України. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 1(86). Львів: НЛТУ України, 2026. С. 36–42.

Citation APA: Lipentsev, A. V., & Beltykov, R. O. (2026). The place and role of the state in the functioning of regional economic systems during the war period in Ukraine. *Efficiency of public administration*, 1(86), 36–42. <https://doi.org/10.36930/508604>

підтримку у реалізації багатогалузових територіальних проєктів" [13, с. 947]. Багатофункціональна участь держави у стабілізації регіональних економічних систем у воєнний період стосується формування кластерних структур в економічно розвинених регіонах, на які покладається утримання сталості відповідних показників функціонування галузей економіки, промислової та підприємницької активності, запобігаючи відповідним деструктивним викликам воєнного періоду.

Предмет дослідження. Покладаючи на державу широкий перелік складних і багатозначних завдань у контексті стабілізації функціонування регіональних економічних систем у воєнний період України, доцільно виходити із створення необхідних інституційних умов для економічного розвитку територій. У даному аспекті йдеться про захист їх від економічних коливань, структурної вразливості населення, яке вимушено проживає на тимчасово окупованих територіях і веде економіко-господарську діяльність, відповідно держава зобов'язана забезпечити певний баланс між цілями стратегічної регіональної стабільності та можливостями регіональних економічних систем, детально плануючи, координуючи та регулюючи інструментарій їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Мета дослідження та основні завдання для її досягнення. Метою даної статті є здійснити аналіз місця та ролі держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період. Досягнення цієї мети зумовлює доцільність вирішення відповідних завдань, а саме охарактеризувати структурно-функціональне призначення та інституційно-інструментальну роль держави щодо формування сталого конкурентного середовища регіонів; ідентифікувати умови та фактори розширення конкурентних переваг регіонів та інтенсифікації їх конкурентоспроможності щодо сталості функціонування регіональної та національної воєнної економіки; дослідити інструментарій конкурентної політики держави у воєнний період, який стосується стимулювання конкурентоспроможності регіонів, зміцнення їх конкурентного імунітету та розширення інноваційного конкурентного потенціалу; охарактеризувати вплив конкурентоспроможності регіональних економічних систем на функціонування національної економіки у воєнний період та національної конкурентоспроможності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У воєнний період економіка України, об'єктивно-зумовлено перебуваючи в умовах структурної кризи, потребує спеціального інструментарію врахування інституційної, галузевої та соціальної типології функціонування регіональних економічних систем, сприяючи у такий спосіб відновленню їх економічної стабільності. З цього приводу М. Мотта вказав на доцільність запровадження у воєнні періоди функціонування держав "нових методологій та інструментів, які сприяли б більш успішній трансформації та розвитку найуразливіших територій, які зазнали найбільшої дії впливу дестабілізаційних факторів і потребують зміцнення територіальної концентрації як структурної умови економічної стабілізації" [11, с. 311]. Відповідно до цього на державу у контексті стабілізації регіональних економічних систем у воєнний період покладається роль провайдера стабілізаційних кластерів розвитку регіонів, що стосується

збереження функціонального потенціалу їх промислової динаміки, стимулювання галузевої інтеграції між підприємствами, розміщеними в межах певної території. Держава, просуваючи кластерний підхід як стабілізаційну умову функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, демонструє результативний інструментарій збереження потенціалу їх конкурентоспроможності, а на цій основі і запобігання зниженню ефективності виробничо-економічного розвитку регіонів.

У воєнний період збереження функціональної сталості регіональних економічних систем в особливий спосіб артикулюється доцільність формування мобілізаційної економіки, яка згідно з концепцією А. Ле Ренарда, "розширюючи самосвідомість регіонального бізнесу покликана стимулювати підприємницьку ініціативність регіону, яка б оптимально відповідала умовам політико-економічної дійсності" [6, с. 28]. У цих умовах особлива роль відводиться державі, на яку покладається "спасіння регіональної економіки", формування та реалізація управлінських рішень щодо стабілізації функціонування великих виробничих систем, які концентрували б малі виробництва, зберігаючи конкурентність регіону в системі національної економіки.

У контексті деталізації ролі держави у забезпеченні функціональної сталості регіональних економічних систем у воєнний період доцільно виходити із врахування провідного досвіду стабілізації економіки у різних кризових умовах, що зумовило формування "кластероподібних формувань", які локалізують пріоритетні сфери виробництва та послуг, притаманні для окремого регіону. З цього приводу М. Енрайт описав три основних способи формування кластерів, як структурної умови збереження функціонування регіональної економіки та її конкурентоспроможності на національному та міжнародному ринках. Серед них:

Перший спосіб "зверху вниз", який характерний тим, що ініціатива щодо створення та розвитку відповідних кластерів належить державі та її уповноваженим інституційним структурам, зокрема інститутам та регулятивним органам, які забезпечують функціонування регіональних економічних систем (прикладом цього слугує досвід повоєнної Японії, де була розвинена електронна промисловість, яка згодом посіла провідне місце у промислових економіках світу).

Другий спосіб "знизу вгору" передбачає, що ініціатива щодо формування відповідних регіональних кластерів належить компаніям, регіональним підприємствам, які позиціонують себе у ролі суб'єкта кластера, який визначає економічні показники розвитку регіону та його конкурентоспроможність на ринку (прикладом такого способу слугує проєкт "кремневої долини" у США, створений приватними структурами за участю університетів, що у своїй сукупності дало б змогу створити ефективний інструментарій кластерного зміцнення регіональних економічних систем, запровадження його у різних державах світу слугувало б підвищенню їх конкурентоспроможності).

Третій спосіб "гібридний варіант" передбачає ефективність та збалансованість поєднання двох попередніх способів, що дало змогу мінімізувати недоліки кожного із них, забезпечивши максимальність переваг, що стосуються безпосередньо державного регулювання та державної підтримки регіонального розвитку через

сприяння та стимулювання гнучкого та адаптаційного впровадження кластерного підходу забезпечення конкурентоспроможності регіональних економічних систем [5, с. 311].

Усі запропоновані вченим три способи відіграють стратегічно важливу роль щодо оптимізації ролі держави у забезпеченні функціонування регіональних економічних систем у воєнний та повоєнний періоди України, передбачаючи створення кластерного підходу як одного із найрезультативніших у цьому напрямку щодо збереження сталості функціонування економічних процесів у мінливих умовах воєнного часу. Врахування результативності цих трьох способів збереження функціональної сталості регіональних економічних систем у воєнний період України дасть змогу напрацювати ефективний інструментарій формування мобілізаційної економіки, підтримки регіональної економіки та збереження конкурентоспроможності регіонів, наділених високою ефективністю та ресурсним потенціалом, необхідним для їх змагальності у системі регіонального та національного ринків.

Держава, створюючи відповідні "інституційні рамки" для функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, сприяє підтримці регіональних структур, які визначають просторовість регіональної конфігурації секторів та галузей, які слугують ядром для збереження їх конкурентного потенціалу. Варто відзначити, що у воєнний період держави питання конкурентоспроможності є достатньо декларативним, оскільки інституційний простір її функціонування у цей час вибудовується таким чином, що вона зобов'язана лише модерувати, а подекуди лише координувати відповідні процеси у сфері збереження конкурентного потенціалу регіональних економічних систем. У воєнний період для більшості держав, які у постмодерний період проходили даний процес, не поставало питання щодо можливості зміцнення конкурентності регіональних економічних систем, оскільки їх інституційно-інструментальною метою було збереження лише їх функціонального потенціалу, а питання підвищення конкурентоспроможності їх взагалі не піднімалися. У даному аспекті йдеться про роль держави у забезпеченні відповідних інституційних гарантій щодо врегулювання певних умов і факторів, які впливають на функціонування економіки регіонів у воєнний період. Необхідність актуалізації такого впливу держави на збереження динаміки економічної діяльності та сталості функціонування економічних відносин, що підкреслює суб'єктну активність регіонів, покладає на неї інституційно складну роль, яка стосується узгодження їх економічних інтересів, створення перспективної стратегії регіонального розвитку, побудованої на принципах змагальності регіонів.

Збереження стабілізаційного потенціалу функціонування регіональних економічних систем у воєнний період потребує запровадження конкурентних стратегій, які слугували б сталості регіонального розвитку. Це, згідно з концепцією Г. Брутона, С. Кревала та Д. Шієнгела, потребує особливої участі держави у процесах регулювання регіональної економіки у формі результативного поєднання державних та приватних інтересів, раціонально оформлених щодо співвідношення між споживанням, накопиченням та інвестуванням [1]. Забезпечуючи результативність взаємодії регіональних суб'єктів економічної діяльності, держава вибудовує

ієрархічну систему, виступаючи водночас її учасником та регулятором її функціонування, перебуваючи в "абсолютній залежності" від господарських процесів регіонів, вона покликана посилити дію економічних законів у такий спосіб, аби не порушити самоорганізаційний потенціал регіонального ринку. Регіони, володіючи "природними саморегуляторами" свого інституційного розвитку, демонструють достатній потенціал для збереження своєї економічної рівноваги у воєнний період, а тому участь держави у їх функціонуванні має бути збалансованою, корелюючись відповідно до ринкових механізмів господарювання. Артикулюючи даний контекст участі держави у функціонуванні регіональних економічних систем у воєнний період, О. Лехнер вказав на стратегічно-оперативну роль держави, яка стосується "створення та коригування нормативно-правової бази, необхідної для забезпечення взаємодії державних і приватних структур та створення умов, необхідних для підтримки конкуренції між суб'єктами регіональних ринків" [10]. Виходячи із цього основна роль держави, як регулятора ринку, полягає у забезпеченні сприятливих конкурентних умов для діяльності регіональних економічних суб'єктів у формі економіко-правової допомоги у забезпеченні відповідної рівноваги у взаємодії між регіонами. З одного боку враховуючи, а з іншого узгоджуючи інтереси економічних суб'єктів регіонів, держава створює конкурентне середовище, необхідне для збереження сталості функціонування інститутів ринку у воєнний період, коли ефективність інститутів загалом різко знижується, завдяки тому, що з'являються нові підсистеми та галузі економіки, зокрема і воєнна економіка.

Виокремлення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Опираючись на розширену інституційну роль держави у забезпеченні функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, доцільно виходити також із доцільності її інструментального розширення, що стосується ініціатив держави щодо створення та підтримки функціонування відповідних кластерів у регіонах, які слугували б необхідною умовою для збереження їх конкурентності. Важлива роль держави у даному відношенні також стосується підтримки та створення саме тих кластерів у регіонах, які забезпечують зміцнення їх інфраструктурного потенціалу, створюючи "комфортний простір" для економічної сталості регіональних економічних систем, зокрема щодо стабілізації фінансових, організаційних та технологічних процесів.

Методи та інформаційна база дослідження. У межах підготовки даного дослідження було застосовано низку загальнонаукових та спеціальнонаукових методів, які сукупно слугували реалізації поставленої мети, серед яких: аналіз (розкрито місце та роль держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період), опис (досліджено фактори, які впливають на структурно-функціональне призначення конкурентного середовища регіонів); порівняння (зіставлено різні підходи щодо впливу конкурентоспроможності регіональних економічних систем на функціонування національної економіки у воєнний період, представлені в межах різних дослідницьких підходів); аналіз (охарактеризовано участь держави у стабілізації регіональних економічних систем у воєнний період);

синтез (здійснено аналіз факторів, які призвели до уповільнення процесів динамізації соціально-економічного та політичного розвитку та загострення чисельних внутрішніх та зовнішніх ризиків функціонування регіональних економічних систем); дедукція (розкрито сутність структурно-функціональної координації взаємодії держави та регіонів у воєнний період); узагальнення (охарактеризовано діяльність економічних суб'єктів регіонів щодо формування конкурентного середовища, необхідного для збереження сталості функціонування інститутів ринку у воєнний період).

Результати дослідження та їх обговорення

Відзначаючи пріоритетну роль держави у забезпеченні функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, окрему увагу доцільно приділити її участі у формуванні регіонального державно-приватного партнерства, регулюючи ринкові відносини між приватними та державними структурами, вона покликана виступати гарантом дотримання інтересів споживачів, поглиблюючи відповідні "канони результативності" у сфері муніципально-приватного партнерства. Враховуючи інституційні виклики, з якими стикається воєнна економіка, держава через взаємодію із регіонами покликана закласти відповідні функціональні імпульси, які б давали змогу їм зберегти свою самоорганізаційну сталість, приймаючи рішення щодо забезпечення функціонування регіональних економічних систем. На думку Е. Клустерхайса та М. Малдера, "держава у воєнних умовах, повинна працювати над поглибленням своєї економічної діяльності, створюючи нові закони конкуренції для регіонів, які б стали визначальними для зміцнення їх економічного потенціалу на світовому та вітчизняному ринках" [8, с. 861]. У такий спосіб держава через правові та фінансові регулятори здійснює коригування відповідних процесів функціонування регіональних економічних систем, демонструє активність своєї підтримки пріоритетним секторам економіки регіонів, враховуючи інтереси їх суб'єктів господарювання, які визначають конкурентоспроможність регіонів. Регулятивна роль держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період стосується координації взаємовідносин між учасниками регіональних ринків, створюючи необхідний інституційний баланс для збереження їх конкурентного потенціалу, розширення їх змагальності щодо реалізації пріоритетних напрямків національної економіки. Не допустимість протистояння інтересів держави та регіонів у воєнний період є аксіоматичною формулою результативності збереження сталості функціонування економічної системи держави, оскільки будь-які форми сепарації між ними закладають додаткові інституційні виклики для збереження мобілізаційного потенціалу держави. Виходячи із цього, держава у воєнний період має здійснювати результативну політику щодо реалізації стратегічних пріоритетів функціонування регіональних економічних систем, аби діяльність їх суб'єктів структурно укладалась у результативність територіально-галузевої сфери економіки, гарантуючи їм збереження їх конкурентних позицій.

У контексті даного аналізу доцільно виходити із зміни не лише ролі держави щодо забезпечення функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, а також зі зміни структурної ролі регіонів, зу-

мовленої зміною їх конкурентних позицій, які вони обіймають щодо забезпечення умов, необхідних для функціонування національної економіки. Це зумовлено зміною інституційно-функціонального статусу регіонів, у воєнний період, які будучи самостійними економічними суб'єктами перебувають у відповідних конкурентних відносинах на міжрегіональному та національному рівнях, покликані базувати свою діяльність на формуванні нових властивостей їх функціонування, зумовлених даним періодом, зберігаючи свою позиційну економічну суб'єктність щодо збереження своєї конкурентності. Саме вона виступає результативною умовою збереження соціально-економічного розвитку регіону, побудованого на дотриманні балансу економічних інтересів конкретної території та держави загалом, закладаючи нові організаційно-правові форми для розбудови відповідних секторів економіки. З огляду на це, структурне призначення держави щодо забезпечення функціонування регіональних економічних систем та зміцнення їх конкурентного потенціалу полягає у реалізації регіональних економічних інтересів, сукупно представлених різними учасниками економічної діяльності, які функціонують у межах конкретної території аби стимулювати здійснення пріоритетних економічних напрямків, спроможних забезпечити конкурентність регіонів. У воєнний період особлива місія, яка відводиться державі щодо функціонування регіональних економічних систем, стосується побудови відповідної матриці стабілізації соціально-економічних процесів, забезпечення міжгалузевого балансу функціонування територій, створення необхідних економічних кластерів, які б слугували збереженню їх конкурентного потенціалу.

Регулятивна роль держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період, слугуючи "збереженню" їх соціальної ефективності, повинна здійснювати результативну політику у сфері стимулювання та реалізації регіональних інвестиційних проектів, спрямованих на забезпечення соціально-економічної сталості регіону. Запровадження відповідних проектів, слугуючи підвищенню конкурентоспроможності регіонів у воєнний період, визначає відповідні індикатори їх соціально-економічного потенціалу щодо стабілізації інституційно порушених у даний період процесів, які звужують динаміку регіональної економіки. З огляду на це, структурна участь держави у забезпеченні конкурентоспроможності регіональних економічних систем потребує відповідного інструментарію у формі запровадження конкурентної політики, покликаній сформувати результативну соціально-економічну систему регіону, яка б враховувати різні функціональні елементи, притаманні для її стабілізації у воєнний період. Держава, структурно впливаючи на конкурентоспроможність регіональних економічних систем, на думку Л. Карпоу та К. Шапіро, покликана "слугувати захисту та розвитку конкуренції на регіональному рівні, враховуючи такі її складові як конкурентне середовище регіону, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, а також конкурентний імунітет, які у сукупності формують нову якість функціонування соціально-економічної системи не лише регіону, але і держави загалом" [7, с. 1091]. Виходячи із цього, держава, закладаючи довгострокові перспективи для локалізації відповідних подій та факторів у сфері забезпечення функціонування регіональних економічних систем, створює необхідні інституційні передумови для формування їх

конкурентного імунітету, який має сприяти трансформації їх внутрішнього потенціалу, необхідного для розширення їх конкурентних переваг. Участь держави у захисті та розвитку конкурентоспроможності регіональних економічних систем у воєнний період є стратегічною, хоча й опосередкованою, оскільки у даний період постає питання лише щодо доцільності утримання та збереження сталої динаміки функціонування регіонів, а не стимулювання їх змагальності в конкурентних показниках розвитку за відповідними сферами, галузями та напрямками. У воєнний період України, роль держави у забезпеченні функціонування регіональних економічних систем потребує інституційного розширення, що стосується підготовки й ухвалення відповідних нормативних документів та створення допоміжних структур, покликаних врегулювати регіональний вектор розвитку конкуренції. Це безпосередньо потребує підготовки Постанови Кабінету Міністрів України "Про основні напрямки державної політики у сфері розвитку конкуренції у воєнний та повоєнний періоди", який би передбачав створення Державної ради з питань пріоритетних напрямків діяльності регіонів щодо сприяння конкуренції в державі, слугуючи результативності формування та реалізації державної та регіональної конкурентної політики. До основних напрямів діяльності даної інституції доцільно віднести: визначення пріоритетів, за якими має відбуватись сприяння розвитку конкуренції на відповідний перелік товарів та послуг, притаманний для конкретного регіону; розроблення та реалізація "дорожніх карт" для функціонування регіональних економічних систем; виявлення відповідності внутрішнього забезпечення потенціалу регіональних економічних систем антимонопольним вимогам держави; створення переліку інструментів та заходів розвитку регіональних економічних систем відповідно до пріоритетів реалізації державної конкурентної політики на найближче десятиліття. Реалізація відповідних напрямків держави у сфері реалізації конкурентної політики у воєнний та повоєнний періоди дасть змогу регіональним економічним системам вибудувати свою діяльність у структурній відповідності до завдань, які висуває держава щодо запобігання та локалізації викликів функціонування воєнної економіки та здійснення регіональної політики.

У контексті розроблення нормативних та інституційних напрямків здійснення державної конкурентної політики у воєнний та повоєнний періоди України доцільно виходити із врахування індивідуальних особливостей функціонування регіональних економічних систем та пріоритетних принципів їх конкурентного потенціалу. У даному відношенні йдеться про множинність внутрішніх і зовнішніх факторів функціонування регіональних економічних систем, на яких ґрунтується стратегія їх інституційного розвитку та потенціал зміцнення конкурентоспроможності, гарантуючи їм можливість для "збалансованого відтворення соціального, господарчого, ресурсного та екологічного потенціалу, що створює додаткові конкурентні переваги для розвитку їх конкуренції на внутрішньому на зовнішньому ринках" [4, с. 1207]. Це свідчить про те, що основним зобов'язанням держави у воєнний період має бути створення "сталого фундаменту" для збереження конкурентного середовища функціонування регіональних економічних систем, зміцнення їх конкурентних переваг на основі розширення внутрішніх елементів, які станов-

лять стратегічну умову для їх соціально-економічного розвитку. Участь держави у забезпеченні сталої конкурентоспроможності соціально-економічної системи регіонів, ґрунтуючись на сукупності елементів та ресурсів, взаємопов'язаних між собою, дає змогу, на думку С. Девіса та П. Ормосі, "побудувати "універсальний об'єкт", у ролі ієрархічної структури наповненої відповідними рівнями функціонування суб'єктів господарювання, які відповідають за якість розвитку регіональної та національної економіки" [3, с. 780]. Виходячи із цього, інституційно-інструментальна роль держави у процесах функціонування регіональних економічних систем та збереження їх конкурентного потенціалу передбачає побудову цілісної конструкції, яка враховує складові всіх рівнів забезпечення їх сталості на основі розширення їх конкурентних переваг, навіть у кризових умовах, до яких належить воєнний період. Особлива результативність держави у даному відношенні стосується структурного сприяння діяльності економічних суб'єктів регіонів щодо створення конкурентної продукції, розширення їх конкурентних переваг як структурної мети збереження не лише їх конкурентоспроможності на регіональному ринку, але й національному та міжнародному.

Здійснення конкурентної політики держави у воєнний період має також свої типологічні особливості, що стосуються безпосередньо збереження сталості конкурентоспроможності соціально-економічної системи регіонів, не допускаючи поглиблення відповідних викликів та інституційних деструкцій, зумовлених даним періодом, враховуючи структурні умови факторів, які дають змогу стабілізувати відповідні процеси у функціонуванні регіональних економічних систем. Важлива роль держави у даному відношенні, опираючись на концепцію Ж. Коннора та Р. Ланде, належить її інституційній спроможності щодо "збереження загальних властивостей конкурентоспроможності регіонів, їх спроможності здійснювати сталу активність щодо створення необхідних умов, в яких конкурентоспроможність їх окремих елементів трансформуватиметься у конкурентну перевагу всієї регіональної системи" [9]. З огляду на це, у воєнний період структурно-функціональне призначення держави у ставленні до забезпечення функціонування регіональних економічних систем стосується збереження ключових елементів та факторів, які визначають їх конкурентні переваги, реалізуючи необхідний інструментарій врегулювання процесів та факторів, які впливають на деактивацію конкурентності. Держава, врегульовуючи на інституційному рівні відповідні процеси, покликана стимулювати створення "здорових конкурентних відносин" між регіонами у воєнний період, аби у такий спосіб, закласти передумови для збереження за певних обставин і підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, але і попередження дії негативних факторів воєнної економіки. З цього приводу Д. Стігліц вказав на "формулу регуляційного механізму держави" [12], який стосується актуалізованого впливу держави на функціонування регіональних економічних систем у частині забезпечення стабільного функціонування соціально-економічних відносин, як структурної умови збереження конкурентоспроможності регіональних економічних систем у воєнний період. У даному відношенні йдеться про структурну участь держави у процесах збереження ста-

лості конкурентного середовища регіональних економічних систем, зміцнення їх конкурентного імунітету до дії інституційних викликів воєнного періоду, реалізації воєнної економіки та налагодження конкурентних відносин між регіонами щодо досягнення нових показників економічного розвитку завдяки спроможності утримання своїх конкурентних переваг.

Забезпечуючи збереження конкурентного імунітету регіональних економічних систем у воєнний період, держава покликана утримувати інституційну стабільність їх функціонування, завдяки розширенню їх конкурентної спроможності, яка стосується здатності у тривалій перспективі утримувати свою конкурентоспроможність за рахунок розвитку та оновлення конкурентних переваг на регіональному та національних ринках. Виходячи із цього, структурним зобов'язанням держави щодо забезпечення функціонування регіональних економічних систем у воєнний період виступає створення інституційно стабільного конкурентного середовища, "оптимально сприятливого" для зміцнення конкурентних переваг їх суб'єктів економічної діяльності. Конкурентне середовище регіональних економічних систем, наділене якісними та кількісними характеристиками, які впливають на інституційний статус їх конкурентоспроможності, а саме географічні, обсяг регіонального ринку, чисельність суб'єктів економічної діяльності та наявність адміністративних перешкод, у своїй сукупності визначає ресурсний потенціал ефективності функціонування регіональних економічних систем загалом. Даний контекст підтверджується концепцією Ж. Каннора та К. Хелмерса, які вказали на доцільність здійснення результативної регіональної конкурентної політики держави, яка б враховувала "позитивні ефекти та результати, які сприяють розвитку соціально-економічної системи регіонів, створюючи своєрідну інституційну надбудову для стану конкурентного середовища, як необхідну умову для цивілізаційної конкуренції між регіонами, включаючи скорочення адміністративних бар'єрів, формування стимулів інноваційної чутливості бізнесу (щодо нововведень), дотримання відповідності товарів вимогам споживачів, як комплексної умови розвитку економіки" [2]. Держава, здійснюючи структурний вплив на збереження конкурентоспроможності соціально-економічних систем регіонів у воєнний період, виступає у ролі інституційно-інструментального провайдера стабілізації конкурентного середовища регіонів, стимулюючи інтенсивність їх конкурентності на основі збереження та розширення конкурентних переваг, які визначаються структурною якістю продуктів та послуг, які впливають не лише на якість регіональної воєнної економіки, але й національної. З огляду на це, роль держави щодо забезпечення функціонування регіональних економічних систем у воєнний період стосується інтенсифікації їх конкурентного потенціалу щодо трансформації його умов та факторів у їх конкурентні переваги на регіональному та національному ринках.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Здійснений аналіз місця та ролі держави у процесах функціонування регіональних економічних систем у воєнний період дав змогу охарактеризувати її структурно-функціональне призначення та інституційно-інструментальну роль щодо формування сталого конкурентного середовища регіонів, розширення їх конкурентних переваг та інтенсифікації їх конкурентоспромож-

ності щодо сталості функціонування регіональної та національної воєнної економіки; наведено інструментарій конкурентної політики держави у воєнний період, який стосується стимулювання конкурентоспроможності регіонів на основі результативності їх адаптації до його умов, шляхом трансформації його на користь зміцнення свого конкурентного імунітету та розширення інноваційного конкурентного потенціалу (який ґрунтується на врахуванні не лише матеріальних, але й нематеріальних активів); показано вплив конкурентоспроможності регіональних економічних систем на функціонування національної економіки у воєнний період та загалом національної конкурентоспроможності держави, забезпечуючи баланс інтересів держави та регіонів, закладаючи цим самим перспективи для подальшого розроблення даної проблематики в межах сучасної державно-управлінської науки.

References

1. Bruton, G., Khavul, S., Siegel, D., et al. (2015). New Financial Alternatives in Seeding Entrepreneurship: Microfinance, Crowdfunding, and Peer-to-Peer Innovations. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(1). <https://doi.org/10.1111/etap.12143>
2. Connor J., & Helmers, C. (2006). Statistics on Modern Private International Cartels, 1990-2005. American Antitrust Institute Working Paper, 06-11. <https://doi.org/10.2139/ssrn.944039>
3. Davies, S. W., & Ormosi, P. L. (December 2012). A Comparative Assessment of Methodologies Used to Evaluate Competition Policy. *Journal of Competition Law & Economics*, 8(4), 769–803. <https://doi.org/10.1093/joclec/nhs025>
4. Elzinga, K. G. (1977). The Goals of Antitrust: Other than Competition and Efficiency, What Else Counts? *University of Pennsylvania Law Review*, 125(6), 1191–1213. <https://doi.org/10.2307/3311439>
5. Enright, M. J. (2000). The globalization of competition and the localization of competitive advantage: Policies toward regional clustering. *The Globalization of Multinational Enterprise Activity and Economic Development*. Macmillan, London, 303–331. https://doi.org/10.1057/9780230599161_13
6. Fatma, Müge Göçek (2017). A Society of Young Women: Opportunities of Place, Power, and Reform in Saudi Arabia. *Social Forces*, 95(4). <https://doi.org/10.1093/sf/sov067>
7. Kaplow, L., & Shapiro, C. (2007). Antitrust. Discussion Paper No. 575. Cambridge: Harvard Law School. URL: https://laweconcenter.law.harvard.edu/wp-content/uploads/2024/11/Kaplow_Shapiro_575.pdf
8. Kloosterhuis, E., & Mulder, M. (2015). Competition law and environmental protection: the Dutch agreement on coal-fired power plants. *Journal of Competition Law & Economics*, 11(4), 855–880. <https://doi.org/10.1093/joclec/nhv017>
9. Lande, P. H., & Connor, J. M. (2005). How High Do Cartels Raise Prices? Implications for Reform of the Antitrust Sentencing Guidelines. *Tulane Law Review*, 80. American Antitrust Institute Working Paper, no. 01-04. <https://doi.org/10.2139/ssrn.787907>
10. Lehner, O. M. (2013). Crowdfunding Social Ventures: A Model and Research Agenda. *Venture Capital*, 15(4). <https://doi.org/10.1080/13691066.2013.782624>
11. Motta, M. (2004). Competition Policy. Theory and Practice. N. Y.: Cambridge University Press, 411 p. URL: <https://danielmorocho.ruiz.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/09/massimo-motta-competition-policy-theory-and-practice.pdf>
12. Pollin, R. (2024). Review (for Challenge Magazine) of The Raring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade by Joseph E. Stiglitz. PERI Working Paper. <https://doi.org/10.7275/1281161>
13. Waked, D. (2015). Antitrust Goals in Developing Countries: Policy Alternatives and Normative Choices. *Seattle University Law Review*, 38(3), 945–1006. URL: <https://digitalcommons.law.seattleu.edu/sulr/vol38/iss3/5/>

THE PLACE AND ROLE OF THE STATE IN THE FUNCTIONING OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS DURING THE WAR PERIOD IN UKRAINE

Introduction. The war period, caused by the armed aggression of the Russian Federation, provoking a number of destructive factors that led to a slowdown in the processes of dynamization of socio-economic and political development and the exacerbation of numerous internal and external risks, raises the question of finding effective tools for managing regional economic systems. This requires the formation of a clear structural and functional coordination of the interaction of the state and regions, the introduction of flexible and, above all, innovative and effective strategies aimed at stabilizing economic processes, which would contribute to increasing the competitiveness of the latter in terms of expanding their role in the sustainability of the functioning of regional systems.

Materials and Methods. The purpose of this article is to analyze the place and role of the state in the processes of functioning of regional economic systems during the war period. Within the framework of the preparation of this study, a number of general scientific and special scientific methods were applied, which in their aggregate served to implement the set goal, including: analysis (the place and role of the state in the processes of functioning of regional economic systems during the war period were revealed), description (the factors that influence the structural and functional purpose of the competitive environment of regions were studied); comparison (different approaches to the influence of the competitiveness of regional economic systems on the functioning of the national economy during the war period were compared, presented within the framework of different research approaches); analysis (the participation of the state in the stabilization of regional economic systems during the war period was characterized); synthesis (an analysis of the factors that led to the slowdown of the processes of dynamization of socio-economic and political development and the exacerbation of numerous internal and external risks of the functioning of regional economic systems was carried out); deduction (the essence of the structural and functional coordination of interaction between the state and regions during the war period was revealed); generalization (the activities of economic entities in the regions are characterized in terms of forming a competitive environment necessary to maintain the stability of the functioning of market institutions during the war period).

Analysis of Literary Sources. The study of maintaining the functional stability of regional economic systems during wartime, the formation of a mobilization economy, the role of the state in ensuring the functional stability of regional economic systems during wartime, stabilizing the economy in various crisis conditions, and the formation of "cluster-like formations" that localize priority areas of production and services inherent in a particular region are presented in the works of such scientists as: Le A. Renard, M. Motta, D. Waked, M. Enright, G. Bruton, S. Khavul, D. Siegel, O. Lehner.

Highlighting previously unsettled of the general problem. Based on the expanded institutional role of the state in ensuring the functioning of regional economic systems during the war period, it is also advisable to proceed from the expediency of its instrumental expansion, which concerns state initiatives to create and support the functioning of relevant clusters in the regions, which would serve as a necessary condition for maintaining their competitiveness. An important role of the state in this regard also concerns the support and creation of precisely those clusters in the regions that ensure the strengthening of their infrastructure potential, creating a "comfortable space" for the economic sustainability of regional economic systems, in particular with regard to the stabilization of financial, organizational and technological processes.

Results. In the context of detailing the role of the state in ensuring the functional sustainability of regional economic systems during wartime, it is advisable to proceed from taking into account the leading experience of stabilizing the economy in various crisis conditions, which led to the formation of "cluster-like formations" that localize priority areas of production and services inherent in a particular region. The state, creating the appropriate "institutional framework" for the functioning of regional economic systems in wartime, contributes to the support of regional structures that will determine the spatiality of the regional configuration of sectors and industries that serve as the core for preserving their competitive potential. It is worth noting that in wartime, the issue of competitiveness for the state is quite declarative, since the institutional space of its functioning at this time is built in such a way that it is obliged only to moderate, and in some cases only to coordinate the relevant processes in the field of preserving the competitive potential of regional economic systems. During the wartime period, for most states that underwent this process in the postmodern period, the question of the possibility of strengthening the competitiveness of regional economic systems did not arise, since their institutional and instrumental goal was to preserve only their functional potential, and the issue of increasing their competitiveness was not raised at all.

Discussion. Placing on the state a wide range of complex and multifaceted tasks in the context of stabilizing the functioning of regional economic systems during the war period in Ukraine, it is advisable to proceed from the creation of the necessary institutional conditions for the economic development of the territories. In this regard, we are talking about protecting them from economic fluctuations, structural vulnerability of the population, which is forced to live in temporarily occupied territories and conduct economic and business activities, in accordance with which the state is obliged to ensure an appropriate balance between the goals of strategic regional stability and the capabilities of regional economic systems, planning in detail, coordinating and regulating the tools of their competitiveness in the domestic and foreign markets.

Conclusion. The analysis of the place and role of the state in the processes of functioning of regional economic systems during the war period allowed us to characterize its structural and functional purpose and institutional and instrumental role in the formation of a sustainable competitive environment of regions, the expansion of their competitive advantages and the intensification of their competitiveness in terms of the sustainability of the functioning of the regional and national war economy. The toolkit of the state's competition policy during the war period has been developed and presented, which concerns stimulating the competitiveness of regions based on the effectiveness of their adaptation to its conditions, by transforming it in favor of strengthening their competitive immunity and expanding innovative competitive potential.

Keywords: public administration; sustainable development; competitive potential; state; competitive environment; economic identity; military economy; innovative and effective strategies; stabilization of regional economic systems.